

СВОБОДА НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ І СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ВЧЕНОГО

Першою і головною причиною виникнення науки є формування суб'єктно-об'єктних відносин між людиною і природою, між людиною і навколишнім середовищем [1, с.9]. Наукове пізнання, у свою чергу, на відміну від філософського, релігійного чи міфологічного, має сталу практику формуватися, зазнавати змін та розвиватися у визначених методологічних межах, ґрунтуючись при цьому на принципах виваженості, точності та всебічності висновків. Пізнавальна діяльність людини, будучи за своєю сутністю вільною у формах та межах, зазнає таким чином значного впливу, а наукові догматичні стандарти можуть ставити суб'єкта пізнання у певні межі.

Сучасне наукове пізнання відзначається плюралізмом філософських поглядів, широким рядом дослідницьких інтересів вчених і відсутністю визначення єдиного критерію істини. П. Фейерабенд у своїх працях заперечує існування єдиних універсальних стандартів здійснення наукового пізнання, що приводить його до твердження про те, що допустимо все та все дозволено. Як один зі стандартів раціональності він інтерпретується у такий спосіб: все може стати в нагоді для отримання нових ідей і теорій [2, с.162]. При цьому все частіше доводиться говорити про раціональне пізнання, так як наукова раціональність справедливо вважається основним способом вивчення світу.

Стрімкий розвиток науки загострив проблему існування вільної людини у вільному суспільстві. Наукове пізнання продовжує відігравати важливу роль у ствердженні ідеалів свободи та самостійності, адже вільний розум потребує вільної людини. Соціокультурні підвалини науки, водночас, нерозривно пов'язані із філософією. Філософія та її доктринальні основи і надалі формують такий горизонт наукового пізнання, у якому загальні визначення буття стають внутрішньою структурою наукового пізнання.

Абсолютною свободою визначається можливість ідеального або матеріального суб'єкта своїми діями, незалежними від дії зовнішніх об'єктів, вираженими у фізичній або іншій формі, впливати на об'єкти матеріального й ідеального світу, як внутрішнього, так і зовнішнього, будь-яким чином, обмеженим лише початково властивими суб'єкту характеристиками [3, с.184]. Варто зауважити, що однією з особливостей здійснення наукового пізнання є неодмінна його відповідність існуючим нормам та нормативам, відтак, існує значна міра залежності від системи понятійно-категоріальних засобів існуючого цивілізаційного періоду, від норм та постулатів наукового співтовариства, які, подекуди всупереч об'єктивній реальності, залишаються надміру консервативними і стійкими навіть до виправданих змін. Важливою складовою науки у такому разі є одержання випробуваних, перевірених результатів пізнавального процесу. Наукове пізнання, безумовно, повинно відповідати принципу системності і у формальному відношенні, і на змістовному рівні [4, с.192]. Отже, чим більш точний, строгий, перевірений в усіх відношеннях науковий результат ми отримуємо, тим ґрунтовнішими є наші сподівання на зростання свободи у практичній площині. Завдяки цьому наукове пізнання можна вважати незамінним чинником упевненості, стійкості та стабільності місця людини у світі.

Науковий внесок має вписуватися у канони сучасних теорій та практик, в іншому випадку існує обґрунтоване занепокоєння, що дослідження може не мати конструктивної оцінки. Значення наукового внеску полягає у його системній необхідності і оригінальності, визначення яких входить до завдання наукової спільноти. Без урахування фундаментальних стандартів оцінки наукових результатів і без звернення до авторитету фахівців учений може не досягнути бажаних результатів.

Безумовним буде твердження, що на сучасному етапі розвитку науки соціальна відповідальність вчених – це невід'ємна та обов'язкова частина їх наукової діяльності. Розвиток науки спричиняє появу все більшої кількості етичних, соціокультурних та релігійних проблем, складність розв'язання яких, подекуди, полягає саме у спроможності науковця довести соціальну виправданість та необхідність свого відкриття. Нині набувають актуальності слова В.І. Вернадського: «Вчені не повинні закривати очі на можливі наслідки їхньої наукової роботи, наукового прогресу. Вони повинні почувати себе відповідальними за всі

наслідки їхніх відкриттів. Вони повинні пов'язувати свою роботу з кращою організацією всього людства» [5, с.395].

Література:

1. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Методологія наукових досліджень: підручник. Харків : Право, 2019. 368 с.

2. Фейерабенд П. Избранные труды по методологии науки. Москва: Прогресс, 1986. 542 с.

3. Данильян О. Г. Дзьобань О. П. Свобода як сутнісна характеристика права: спроба філософського осмислення. Проблеми законності: Акад. зб. наук. пр. Відп. ред. В. Я. Тацій. Харків: Нац. юрид. акад. України, 2010. Вип. 110. С. 180-190.

4. Данильян О.Г., Дзьобань О.Г. Організація та методологія наукових досліджень: навч. посіб. Харків: Право, 2017. 448 с.

5. Вернадский В.И. Философские мысли натуралиста. Москва: Наука, 1988. 520 с.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

Кафедра філософії

ФІЛОСОФІЯ І ПРАВО

Тези доповідей
XVI Міжнародної наукової конференції
аспірантів та студентів
(22 травня 2020 року)

Харків
«Право»
2020

УДК 340.12

Ф56

Організаційний комітет:

Голова – А. П. Гетьман, доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України, проректор з наукової роботи Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Члени: О. Г. Данильян, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії; С. Б. Жданенко, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії; І. І. Коваленко, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії; Г. В. Коваленко, кандидат юридичних наук, асистент кафедри філософії

Тези друкуються мовою авторів у авторській редакції

Філософія і право : тези доп. XVI Міжнар. наук. конф. аспірантів та студентів (22 трав. 2020 р.). – Харків : Право, 2020. – 474 с.

ISBN 978-966-998-003-8

У пропонованій до уваги читачів збірці тез і повідомлень XVI Міжнародної наукової конференції аспірантів та студентів «Філософія і право» висвітлюється широке коло як загальнофілософських проблем, так і різноманітних аспектів філософії права. Певна частина матеріалів конференції розвиває і поглиблює філософські уявлення у царині правової онтології, правової антропології, теорії правових цінностей, теорії пізнання права та інституційного виміру права. Деякі напрацювання містять спроби не тільки по-новому підійти до осмислення вже достатньо розробленої проблематики, а й виявляються кроком на шляху пізнання раніше не відрефлектованого шару правової реальності. У цьому сенсі зміст нижченаведених тез засвідчує зацікавленість майбутніх фахівців права у більш глибокому теоретичному освоєнні тих феноменів правової реальності, пізнання яких є умовою розв'язання нагальних практичних завдань правотворчого й правозастосовного характеру в контексті гідного виконання професійної місії у розбудові правової державності в Україні.

УДК 340.12

Адреса редакційної колегії:

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
вул. Пушкінська, 77, Харків, 61024, Україна

© Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2020
© Оформлення. Видавництво «Право», 2020

ISBN 978-966-998-003-8